

УДК 311.21.316.422

А. В. Яценко, канд. екон. наук, здобувач,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У статті розглядаються теоретичні питання управління інноваційно-інвестиційною діяльністю з позиції статистичного підходу. Висвітлюються: мета інноваційно-інвестиційної діяльності; її завдання в умовах глобалізації та інтернаціоналізації економіки; головні регулятори її діяльності: важелі, інструменти, методи, їх взаємозв'язок та взаємообумовленість.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна діяльність, механізм, важелі, інструменти, методи.

Функціонування ефективних економічних систем, потужний їх розвиток стає можливим завдяки впровадженню в країні особливих форм і методів управління, зокрема управління інноваційно-інвестиційною діяльністю. Інноваційний шлях розвитку України повинен спиратися на науково обґрунтовану й випробовану систему управління інноваціями та інвестиціями.

З'ясуванню економічної сутності інноваційно-інвестиційної діяльності, визначенню головних завдань її діяльності, механізму її управління з боку держави присвячена ця стаття. Інноваційно-інвестиційна діяльність розглядається з позиції статистичного підходу, оскільки тільки він у змозі співставити окремі та узагальнюючі показники її діяльності у часі та просторі, дає можливість оцінити ступінь змін в умовах формування ринкових відносин, зв'язків, взаємозв'язків, тобто віддзеркалити зв'язок кількісної та якісної сторін інноваційно-інвестиційної діяльності. Інноваційно-інвестиційна діяльність розглядається як об'єкт статистичного дослідження.

Статистичний підхід дозволяє охарактеризувати все різноманіття умов інноваційно-інвестиційної діяльності та досліджувати вплив чинників на її діяльність, зобразити процес цієї діяльності у вигляді статистичної моделі, на базі якої можливо виявити тенденції та прогнозувати її розвиток на перспективу. Статистична методологія відкриває та аналізує причинні закономірності інноваційно-інвестиційної діяльності.

Важливість статистичної моделі полягає у тому, що вона дозволяє визначити тенденцію розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності як системи. Крім того, на будь-якому етапі розвитку цієї системи є можливість внести корективи, зміни, які сприятимуть отриманню бажаного результату.

Ефективне державне управління інноваційно-інвестиційної діяльності залежить від якості проведеного статистичного дослідження, детального розгляду теоретичних аспектів її діяльності. У цьому випадку органи державного управління у змозі розробити ефективні заходи втручання держави у цей процес. Дуже важливо розглянути теоретичні аспекти управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, з'ясувати механізм дії основних її регуляторів.

Інноваційно-інвестиційна діяльність передбачає досягнення конкретної мети. Мета її діяльності полягає у вирішенні соціально-економічних проблем розвитку економіки в умовах глобалізації та інтернаціоналізації. До внутрішніх проблем відносять підвищення ефективності виробництва, сприяння науково-технічній твор-

чості робочої сили та її професійно-кваліфікаційного рівня [1], рішення яких вимагає наступних дій:

- узгодженості інноваційно-інвестиційної діяльності з ефективним функціонуванням внутрішньої¹ конкуренції в інноваційній діяльності, захистом інтелектуальної власності;
- сприяння міжрегіональному трансферту технологій;
- сприяння регіональному розвитку інноваційної діяльності;
- підвищення якості продукції;
- зниження матеріаломісткості та трудомісткості продукції;
- підвищення продуктивності праці;
- сприяння зростанню інноваційної активності кваліфікованої праці.

До зовнішніх проблем відносять підвищення ефективності національної економіки, рішення яких вимагає наступних дій:

- узгодження державної інноваційно-інвестиційної діяльності з ефективним функціонуванням міжнародної конкуренції в інноваційній діяльності, захистом інтелектуальної власності;
- орієнтації на пріоритетну підтримку інновацій, які складають основу сучасного технологічного прогресу;
- сприяння міжнародному трансферту технологій;
- сприяння міжнародному інвестиційному співробітництву;
- впровадження радикально нових виробництв;
- підвищення рівня розвитку наявних виробництв;
- виходу на нові ринки;
- захисту інтересів національного інноваційного підприємництва.

Сучасні процеси глобалізації пов'язані з економічною відкритістю, зростанням взаємозалежності в торгівлі, інвестиційній, інноваційній, фінансово-економічній та культурній сферах. Значний вплив науково-технічного прогресу на економічний і соціальний розвиток країн пояснюється потребою розвитку продуктивності економічних ресурсів, підвищення якості продукції, ефективного використання робочої сили як фактора виробництва, раціональне застосування предметів праці, нових технологій.

Інноваційно-інвестиційна діяльність в умовах формування ринкової економіки повинна характеризуватися ефективним функціонуванням виробництва, підвищенням його конкурентоспроможності як на національному, так і на світовому рівнях. Досягнення цього потребує ефективних механізмів управління, що забезпечують найефективнішу реалізацію інноваційно-інвестиційної стратегії суб'єктів підприємницької діяльності.

Механізм управління цією діяльністю формується виходячи з наступних принципів:

- узгодженості централізованого, децентралізованого і територіального управління інноваційними процесами;
- забезпечення єдності інтересів і цілей інноваційної діяльності на всіх рівнях ієрархії і всіх економічних суб'єктів;
- узгодженості з фінансовими ресурсами, які повинні бути спрямовані на інвестиції;
- ефективності, раціональному співвідношенні результатів і реальних витрат на їх досягнення;
- визначеності за термінами досягнення встановленої мети;
- раціональності поєднання очікуваного досягнення потрібної прибутковості та можливих ризиків і невизначеності майбутнього періоду;
- узгодженості запланованих обсягів інвестицій із загальноекономічними умовами зовнішнього для підприємства середовища.

¹ Внутрішня конкуренція між підприємствами, фірмами, корпораціями на національному ринку.

Дотримання цих принципів дозволяє розробити моделі управління інноваційно-інвестиційної діяльності, в основу яких покладені організаційні, структурні та функціональні фактори.

Організаційні та структурні фактори управління інноваційно-інвестиційною діяльністю передбачають систему заходів щодо її активізації, відпрацювання вертикальних і горизонтальних зв'язків цього складного процесу, удосконалення управління кваліфікованою працею, пошук і реалізацію внутрішніх резервів підприємства із стимулювання інноваційних процесів. До проблем організаційного характеру входить пошук джерел нововведень, структурних змін та їх ознак, які вказують на можливість досягнення успіху.

Що стосується функціонального управління інноваційно-інвестиційною діяльністю, то воно є вельми актуальним сьогодні, оскільки всебічно охоплює всі її прояви, спираючись на якісне інформаційно-аналітичне забезпечення, що включає статистичну оцінку наявних ресурсів і ймовірних втрат, наукове обґрунтування та визначення основних критеріїв і фінансових оцінок очікуваних результатів. Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційно-інвестиційною діяльністю дозволяє органам управління розробити заходи стратегії розвитку пріоритетних видів економічної діяльності, галузей і конкретних підприємств, фірм щодо інноваційного розвитку економіки, вибрати найперспективніші напрями подальших науково-технічних досліджень, розробити ефективні проекти.

Ефективність механізму управління інноваційно-інвестиційною діяльністю залежить від взаємодії важелів, інструментів, методів, прийомів, підходів, за допомогою яких забезпечується: надання цілеспрямованої державної фінансово-кредитної підтримки; проведення політики податкового стимулювання, системи ціноутворення та управління ризиком; реформування діючої амортизаційної системи; надання державних гарантій залежно від обсягу інвестицій, термінів окупності інвестиційних проектів, пріоритетності видів економічної діяльності, галузей економіки, підприємств, регіонів. Крім того, забезпечується послідовність проведення ефективної соціальної політики, спрямованої на підвищення якості кваліфікованої праці (освітнього та професійно-кваліфікаційного рівня, науково-технічної творчості тощо), мотивацію та організацію праці; технологію взаємовідносин найманих працівників, роботодавців та держави; соціальний захист населення, високу конкурентоспроможність робочої сили на ринку праці [2].

Зазначимо, що дія механізму управління інноваційно-інвестиційною діяльністю залежить від створеної в країні нормативно-правової бази, яка включає низку ухвалених законів України: «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності», «Про науково-технічну інформацію», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку наукоємних технологій» [3].

Діюча структура державного управління інноваційно-інвестиційною діяльністю певною мірою ще не забезпечує реалізацію державної політики інноваційного розвитку країни. Це обумовлено дією чинників, які перешкоджають суб'єктам національної економіки активно включитися у процес формування інноваційної моделі. До них відносяться:

- нестача власних коштів на проведення наукових досліджень та впровадження інновацій;
- недостатня фінансова підтримка держави;
- великі витрати на нововведення;
- високий економічний ризик;
- недосконалість законодавчої бази;
- тривалий строк окупності нововведень;

- відсутність коштів у замовників;
- нестача інформації про нові технології і про ринки збуту;
- відсутність можливостей кооперації наукових організацій та підприємств;
- відсутність кваліфікованого персоналу;
- відсутність попиту на продукцію;
- несприятливість підприємств до нововведень.

Ефективність державного управління інноваційно-інвестиційної діяльності підвищує конкурентоспроможність національної економіки. У розвинених країнах близько 90 % приросту ВВП забезпечується за рахунок упровадження нових технологій. В Україні спостерігається зниження конкурентоспроможності економіки, стримування розвитку внутрішнього ринку високотехнологічної продукції внаслідок непослідовності у проведенні інноваційної політики. Все це потребує ефективних механізмів державного управління щодо її реалізації.

Способом регулювання багаторівневої ієрархії інноваційно-інвестиційної діяльності є управління, яке забезпечує її нормативне функціонування та розвиток.

До структури системи управління інноваційно-інвестиційної діяльності входять такі елементи: нормативно-правове регулювання інноваційно-інвестиційного процесу в країні; методи реалізації інноваційної політики (прогнозування); інформаційне забезпечення регулювання цієї діяльності (статистична інформація про стан інноваційно-інвестиційної діяльності). Крім того, управління інноваційно-інвестиційною діяльністю та її фінансування на засадах системного підходу вимагає здійснення моніторингу впровадження і використання досягнень науково-технічного процесу в економіку країни та інших взаємно обумовлюючих процесів, що відбуваються на ринку інновацій та інвестицій (зв'язок між наукою, технологіями та економікою); прогнозування подальшого їх розвитку, можливих варіантів, сценаріїв, ситуацій; розробки концепції та пропозиції щодо поліпшення функціонування та фінансового забезпечення. Складність управління процесами, що відбуваються на ринках інновацій та інвестицій, пояснюється постійними змінами детермінованого та стохастичного способів управління інноваційно-інвестиційною діяльністю як необхідної складової економічної політики в країні.

Принципи системності припускають розгляд цих ринків як соціально економічних систем, що мають специфічні особливості. Так, система регулювання цих ринків складається з регулюючої підсистеми, об'єктів регулювання та методів і засобів регулювання.

До регулюючої підсистеми відносяться органи законодавчої та виконавчої влади, які через економічний механізм регулювання впливають на інноваційно-інвестиційну діяльність як об'єкт регулювання (господарських відносин, «що здійснюються на базі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя»¹; місце і роль місцевих органів виконавчої влади та органів самоврядування).

Економічний механізм регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності з одного боку представляє довготривалу економічну політику, спрямовану на стабілізацію та покращення інвестиційного середовища в країні, спрямованого на розвиток науки і техніки, що зумовлює виробництво конкурентних товарів та послуг в умовах глобалізації економіки, а з другого, оперативні завдання, спрямовані на вирішення проблем підвищення освітнього та професійно-кваліфікаційного рівня робочої сили на ринку праці.

До економічного механізму регулювання відносяться важелі, інструменти, методи, які приводять в дію, регулюють процес інноваційно-інвестиційної діяльності (рис. 1).

¹ Глава 34 господарського кодексу України, стаття 325.

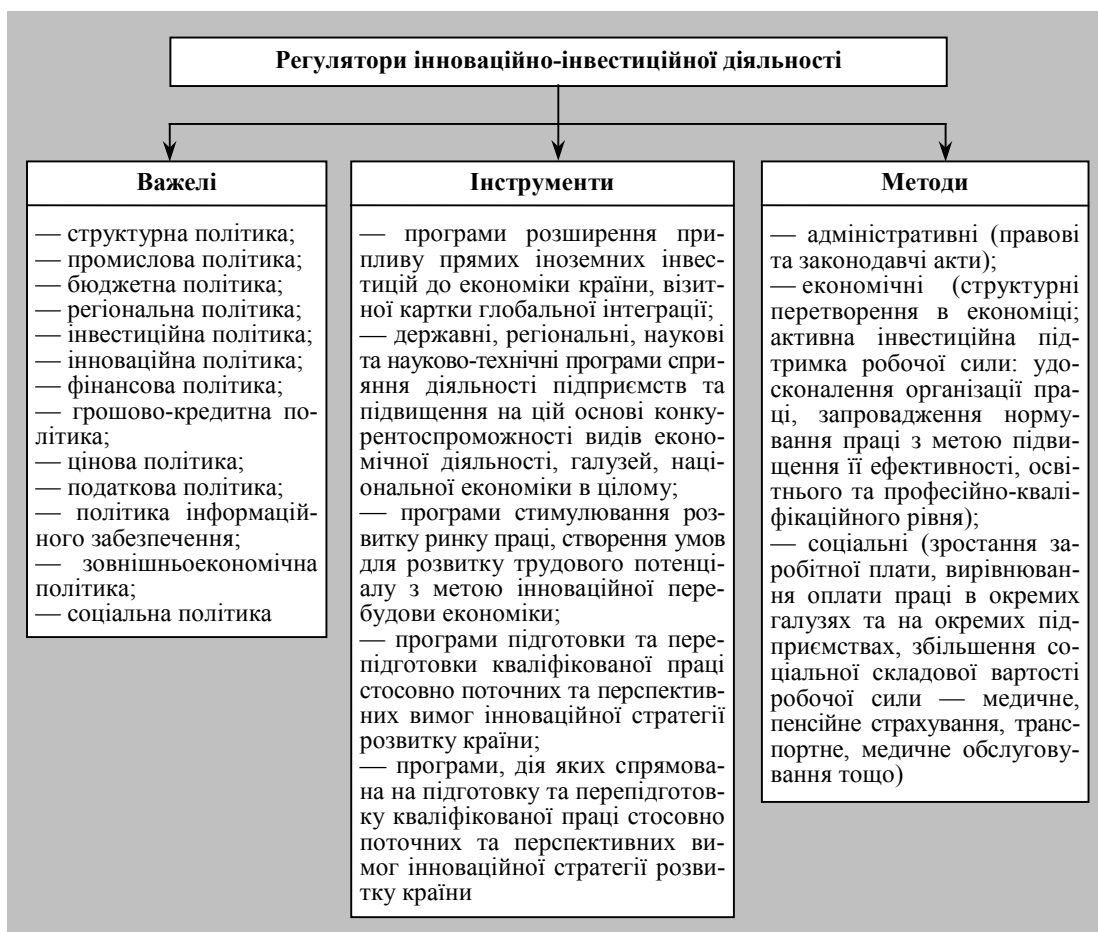

Рис. 1. Регулятори інноваційно-інвестиційної діяльності

Механізм інноваційно-інвестиційної діяльності — це взаємодія важелів, інструментів, методів, прийомів, підходів, за допомогою яких відбувається мотивація та організація праці, технологія формування національної інноваційної системи, що забезпечує впровадження технічних новин, значних нововведень у вигляді нових продуктів (виробів), технологій їх виробництва, засобів виробництва (машин, устаткування, енергії, конструкційних матеріалів тощо). Крім того, вдосконалені методи господарського управління наукою та виробництвом, сприяє формуванню ефективних форм активізації трудового потенціалу. Механізм спрямований на забезпечення фізичної та інституційної інфраструктури, на розвиток прибуткової інноваційно-інвестиційної діяльності на макро-, мезо- і мікрорівнях, на гармонійну взаємодію всіх чинників її діяльності.

Ефективність дії механізму інноваційно-інвестиційної діяльності залежить також від гармонізації взаємовідносин між Верховною Радою України, Радою національної безпеки та оборони України, Міністерством фінансів, Міністерством праці та соціальної політики, Держкомстатом України, Національним банком України, Державним інноваційним фондом, НАН України, Міжвідомчою радою з питань інтелектуальної власності при Кабінеті Міністрів України, НДІ інтелектуальної власності, Державним центром зайнятості населення, регіональними органами виконавчої влади та Міжнародним валютним фондом, спеціальною системою «Табло європейського наукового інноваційного простору», Європейським патентним бюро, Бюро патентів та торгових марок США, Комісією ЄС у галузі інноваційного розвитку.

До важелів регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності відносять засоби зміни ситуації на ринку інвестицій та інновацій, їх поточного стану, здійснення ринкових перетворень у проведенні політики створення моделі інноваційного розвитку в країні. Вони включають: структурну політику; промислову політику; бюджетну політику; регіональну політику; інвестиційну політику; інноваційну політику; фінансову політику; грошово-кредитну політику; цінову політику; податкову політику; політику інформаційного забезпечення; зовнішньоекономічну політику; соціальну політику.

До інструментів регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності відносяться прийоми, що використовуються державою для забезпечення раціонального розподілу інвестиційних ресурсів за видами економічної діяльності, регіонами, підприємствами, фірмами з метою підвищення ефективності виробництва на базі новітніх, ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості та агропромислового комплексу, а також ресурсів праці, що сприятиме збалансованості попиту робочої сили з її пропозицією з урахуванням відповідного освітнього та професійно-кваліфікаційного рівня. До основних інструментів відносяться:

— програми розширення припливу прямих іноземних інвестицій до економіки країни, візитної картки глобальної інтеграції;

— державні, регіональні, наукові та науково-технічні програми сприяння діяльності підприємств та підвищення на цій основі конкурентоспроможності видів економічної діяльності, галузей, національної економіки в цілому;

— програми стимулювання розвитку ринку праці, створення умов для розвитку трудового потенціалу з метою інноваційної перебудови економіки;

— програми підготовки та перепідготовки кваліфікованої праці стосовно поточних та перспективних вимог інноваційної стратегії розвитку країни;

— програми, дія яких спрямована на підготовку та перепідготовку кваліфікованої праці стосовно поточних та перспективних вимог інноваційної стратегії розвитку країни.

Зазначимо, що економічна підсистема регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності повинна включати методи державного впливу на раціональний розподіл інвестиційних ресурсів на інноваційну діяльність з метою їх оновлення і створення нових і як наслідок — одержання прибутку, значна частка якого повинна бути направлена на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств, їх розвиток на якісно новому рівні, на запровадження нововведень, які зорієнтовані на динамічний розвиток і невинне підвищення ефективності виробництва, у тому числі на кваліфіковану працю. Ефективне застосування методів державного впливу забезпечить такий рівень інноваційно-інвестиційної діяльності, який є необхідним для забезпечення стійкого сталого розвитку економіки країни та соціальної сфери, надійної соціально-економічної ситуації в країні (регіоні, галузі, підприємстві, фірмі тощо), а також для збереження потенційних можливостей і цілісності інвестиційної інфраструктури, дотримання раціонального балансу інтересів економічних суб'єктів.

Література

1. Сумцов В. Г., Петров П. Ю. Стратегічне управління підприємницькою діяльністю: Навч. посібник. — Луганськ: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2004. — 448 с.

2. Бараник З. П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка. — К.: КНЕУ, 2007. — 370 с.

3. Статистика ринків: Підруч. для вищ. навч. закл. / ДАСОА Держкомстату України; Наук. ред. Н. О. Парфенцева. — К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2007. — 863 с.

Надійшла до редакції: 10.01.2008